

Slovenke. Prepričana sem, da bo prvo in drugo odgovarjalo svojemu namenu. Slovensko bo prvo in drugo, le nekaj se bojim, da ne bo nijedno: žensko društvo namreč ne. *) Jaz ne pripadam ni jedni imenovanih strank, marveč sem pripadnica onega modernega ženskega gibanja, ki baje, kakor se je govorilo na shodu »krščanske ženske zveze«, pri vsem, kar je dobrega na njem, nima na sebi nič pozitivno krščanskega, ako ne celo nekaj krščanstvu neprijaznega (poslednji oceni moram v imenu znank zbranih krog »Slovenke«, že ugovarjati — toda o tem prihodnjič.) Kot nepristranska opazovalka torej usojam si izreči to-le sodbo:

Slovenke ne pridejo do boljše bodočnosti ne pod znamenjem napredne misli, ne pod znamenjem izključnega krščanstva. Ni jedna teh idej ne more premagati predsodkov, ki nam delajo ovire povsod, kjer hočemo zboljšati svojo in svojih naslednic usodo. Le pod znamenjem dejanske ljubezni do bližnjega je zmaga. Na polju humanitete, kjer je ženstvo doseglo že velike uspehe, so primerna tla, da položimo nanja temelj rešitvi ženskega vprašanja na Slovenskem. A na tem polju ne treba nikake delitve v več ali manj politično navdahnjene frakcije, tu smo lahko združene, tu moramo biti združene, ako hočemo kaj doseči. In hoc signo vinces! To je moje nemerodavno prepričanje. Za to pa mi je žal, da je umestni predlog glede »Zavoda sv. Nikolaja« ostal glas vpijočega v puščavi.

Toda dovolj za danes. Prihodnjič zopet kaj, če mi dovoli ga. urednica in če ljubeznjive čitateljice ne bodo protestirale proti moji gostobesednosti.

*) Ta sodba se nam zdi vsekako prenačljena. Počakajmo, pa sodimo po delih! Op. ur.

ZADREGA. TEHOMIL.

Ti po trgu, jaz na oknu,
ah kako je to lepo!
Ti na okno, jaz raz okno —
in pogledi se vjemó.
Zarudi se lice tvoje
in povešiš v tla oko:
v silni, silni si zadregi;
deklica, zakaj tako?

SRBKINJE IN BOLGARKE. *) PRIOBČIL DR. J. T.

V zgodovini srbskega naroda se blišče kakor jasni meteori posamezne junakinje. Slavno znana je Ljubica, soproga Miloševa, ki je v bojih za osvoboditev obvarovala srbski narod in svojega soproga poraza in zato nemara zopetnega podjarmljenja. Ko so se namreč Srbi po Takovskem upor (1815.) v Ljubički bitki že umikali in jih je Čaja-paša hudo stiskal ter je knezu Milošu že upadal pogum, stopila je Ljubica, ki je spremljala svojega soproga v boju, z golim mečem pred plašljivce in je zaklicala svojemu obupajočemu soprogu: „Maraš li priti pod moj predpasnik?“ Ta nastop je navdušil može — sram jih je tudi bilo — in bojevali so se junaško, da bi popravili svojo malodušnost.

Sploh je Srbkinja pogumna, pa tudi strastna, kakor kažejo mnogi zgledi. V nekem takem slučaju je šlo rajnkemu kralju Milanu skoraj za življenje. Ko je namreč 22. okt. 1882. kralj Milan, vrnivši se s potovanja, šel po navadi v stolno cerkev k zahvalni maši, stopila je izza stebra vdova Jelena Markovičeva, koje mož je bil l. 1877. kot upornik ustreljen, ter je ustrelila s samokresom v kralja, ali ga ni zadela.

*) To karakteristiko sem posnel, deloma doslovno, po zanimivih in, kolikor je nestrokovnjaku mogoče prepoznati, objektivnih podatkih v Umlaufтови »Rundschau«, 7. zv. Ker je ta časopis slovenskim bralkam menda manj pristopen, jim upam s tem malo ustreči. Če se to upanje vresniči, prinesem še tamešnje označbo Rumunk, Grkinj in Turkinj.

Zlasti rade ovijajo srbske narodne pravlјice in pesmi svoje poetične vence okrog sivega zidovja starih gradov, ohranjenih in razpadlih. Sezidanje velikega, zdaj razrušenega grada na hribu blizu Ripanja (južno od Beograda) pripisuje narodna pripovedka „prokleti“ Jerini, soprogi krutega Brankovića. Druga pripovedka proslavlja gospo Jelо, soprogo Prijezde, Skalaškega graščaka, ker je združena z možem skočila čez obzidje gradu v Moravo, da bi ne prišla živa Turkom v roke; grad se je bil dolgo ustavljal Turčinu z junaško obrambo, ali sovražniki so drli zdaj po podzemskem hodniku vanj.

Srbkinja ljubi svojo domovino goreče in navdaja jo izrazit narodni ponos; zato še dandanes nosijo mnoge žene tudi iz najboljših krogov slikovito, dragoceno, a tudi drago narodno nošo: na glavi ozko, čepici podobno pokrivalo, nakičeno s cekimi ali biseri; nadalje posebne vrste jopič iz baržuna ali atlasa, ki je na prsih odprt in ima obsežne rokave, ki se zlasti od komolca navzdol razširjajo; pod tem jopičem se nosi kot nekak „fišū“ — svilena ruta; tudi krilo je svilnato.

Pripovedke in pregovori označujejo duh narodov. Po srbski narodni pripovedki je živela v turški dobi blizu sela Djep, ne daleč od Dupljanskega mosta (v južnem kotu Srbije) mati s svojo hčerjo. Hčerka pere ob Moravi perilo; kar ji zakliče mati, naj hitro beži, češ Turki prihajajo. Hčerka pa se je na tihem veselila, da postane Turkova ljuba, in je ostala. Razjarjena mati prekolne deklico in okolico: naj se izpremenita v kamen — to so tudi zgodi! Res se še vidi tam skalnat lik, iz daljave podoban dekletu; ljudstvo ga imenuje: dekletov („momin“) kamen.

V gnevu se Srbkinja malo briga za to, da s krepkimi in zabeljenimi izrazi krši etiketo. Jeziček ji teče ko mlinsko vreteno in na vse strani prše psovke in zmerjave, ki jih ne dobiš — natisnjenih!... To je

že tako... Kar nevarna pa je ljubosumna Srbkinja. Strupeno zaseganje, ki se mu često pridruži tudi delovanje nohtov in pesti, preganja neusmiljeno obtoženca ali obtoženko. Če je grešnik zakonski mož — kako se mu zabeli vsaka žlica njegovega obeda! Gorje pa ženskemu bitju, ki je krivo ljubosumnosti!

Ljubosumna postane Srbkinja hitro; saj ima visoko mnenje o svoji lepoti in to navadno po pravici. Mlade so lepe, tudi še v poznejših letih vidiš Srbkinje prav postavne. V mladosti je Srbkinja skoraj vedno vitke rasti, pozneje se je rada prime malo razkošna debelost. Pri kmeticah se to sicer skoraj nikdar ne primeri, ker opravljajo najtežja dela. Kljub južnemu značaju dobiš mnogo Srbkinj z najlepšo belo poltjo; seveda je brunetk mnogo. — Na človeka, ki je zrasel na severu, delajo te žene poseben, pa prijeten vtis z bujnimi, izvečine črnimi, pa tudi rujavimi lasmi, s temnimi zgovornimi očmi, ki jih obsenčavajo goste obrvi, s pravilnim obrazom in živahnim temperamentom.*)

Kot gospodinja in mati je Srbkinja kar vzorna. Iznenadi nas lep red in čednost v vsem gospodinjstvu. Srbkinja-mati je zelo brižna za uspešen razvoj svojih malčkov in gorje mu, ki bi kakemu razposajenemu paglavčku skrivil las!

Ena malih napak Srbkinje je — kakor tudi inih soster — nagnjenost k onim ženskim prepirčkom, neizogibnim intrigam, ki jih moški imenujejo zaničljivo „ženska posla“... Izrecno pa se mora pohvaliti njih gostoljubnost v najboljšem pomenu besede.

Srbi so na glasu kot najponosnejši izmed Jugoslovanov. Ta ponos se morebiti razteza bolj na ženske kakor na moške, kajti niti v Beogradu, niti v Nišu niti drugod ne gredo srbska dekleta za dekleta v

*) Žal, da ne morem tu pokazati podobe krasne Srbkinje — po fotografiji — ki jo ima moj izvirnik.

službo. Ženske služkinje so vseskozi inorodke. Ta ponos se prilično prevrže v trmo in upornost proti — soprogu. Zato ločitev zakonov ni redka.

Živa fantazija in nedostatek pouka rodi zlasti pri ženskah nižjih slojev praznovernost, ki jo razne „babe“, ciganke itd. vrlo izkoriščajo.

Stališče srbske žene v hiši je različno po socialnem stanju hišnega gospodarja in po rodu. V višjih in srednjih slojih ima žena veljavo kakor v Evropi v obče. Pri kmetih nosi žena večino bremen; v soglasju s tem je običaj, da se tuintam kupi*) deklica, ki so si jo stariši zbrali za ženo sinu, često še le napol doraslemu; redkeje jo v medsebojnem sporazumljenju ljubimec — ukrade („otmica“).

II. Bolgarke, dasi tudi Slovanke, se vendar v svojem tipu razlikujejo bistveno od Srbkinj. Bolgarke imajo bolj inteligentne ko lepe obraze; ponašajo pa se kakor Srbkinje z bujnimi lasmi, ne dičijo jih samo polne kite in goste obrvi, ampak včasih tudi temna senčica — pod nosom in nežne kocijnice na spodnjem delu — ušesec.

V družabnih in etičnih nazorih se skladajo Srbkinje in Bolgarke; le redkeje se udajajo zadnje zabavljanju in manj trdno se drže starih šeg. Po osvobojenju se je razširila pod vplivom došlih tujk prava in — to pristavimo mi — lažieleganca; danes že skoraj ni mestne gospe, ki bi se še oblačila v narodno nošo. Po nekod se nosijo tudi po turško, pa brez pajčolana.

*) Kolikor je nam znano, ta trditev, vsaj glede kraljevine Srbije, ne stoji. Avtor je menda mislil na darove, ki jih o poroki daje ženin, oziroma njegovi roditelji, nevesti. To je morda še ostanek nekdanjega kupovanja.

V stari Srbiji, n. pr. na Kosovem pa zares „kupi“ mladenič deklico t. j. on daje denar za nevestino pripremo, balo. Ta „cena“ znaša sedaj — po sporazumu z vladiko — 500 turš. grošev za dekle. Nekdaj je znašala ta „cena“ mnogo več, za lepo dekle 1000 do 2000 grošev. Prim. „Kuća i život na Kosovu“, Branišlav Nušić, „Kolo“ I, 9.

Op. ur.

— Raznovrstnejša, pestrejša in zato slikovitejša je noša krasotic na deželi. Barve menjavajo zelo, v tej pokrajini je kratko krilo črno, tam snežnobelo, tam temnomodro, drugje zeleno ali rumeno itd. Poleg tega krila nosijo še brezrokaven jopič in bogato okrašen predpasnik. Pasove imajo zelo široke, iz usnja ali drugega blaga, često s srebrom vdelane. Na glavi nosijo rute, deklice so navadno gologlave. Tudi turško pokrivalo se vidi ob mejah. Razen nakit se naobesi okrog vratu in drugod, da kar cinglja: srebern, zlat, denar, koral, steklene kroglice itd. Prav izvirne so medene zapestnice kmetic v okolici Sredca: „oblika in velikost tega nakita spominja na predhistorične najdbe.“ Uhani in prstani se nosijo povsod.

„Veljava žene v hiši je sploh večja kakor pri vseh ostalih orientalskih narodih.“ Bolgarka je pomočnica svojemu možu; njena naloga je skrb za hišo, otroke, živino, jed in obleko. Največja hvala se ji izkaže, če se prizna, da je dobra gospodinja. —

Nenavaden je samostojen in siguren nastop žen iz nekaterih krajev Bolgarije in Macedonije. Ker so možje kot vrtnarji, zidarji, tesarji, pastirji itd. često več let z doma, gospodarijo doma žene. Nasproti tujcem se vedejo kmetice naravno in neboječe. Vse so resne, delavne postave, ki jim skrb za gospodinjstvo ne pripušča se udajati lenobi. Le v pretežno turških krajih pride žena lahko v zadrego, je molčečna in se prikaže malokedaj.

Zanimive so potomke (najbrž) starih Pečenegov, torej nebolgarke, zlasti okrog Varne. „Sveži, rudečelični obrazki z očmi, ki dajo jasno spoznati ogenj prikritih strastnosti, gibčnost teh malih osebic... to dela te naše božje sestre prav mikavne. Kakor govori ustno sporočilo, imajo — prav mehka srca.“ Vkljub raznim opravičkom veljajo kot manj pridne kakor Bolgarke. Tudi gledajo baje manj na snago.

„Kakor Grkinje ob Črnem morju imajo navado, da mečejo nesnago, če jih nikdo ne vidi, le za nekaj hiš dalje, ako mogoče pred vrata kake dobre — prijateljice.“

Pri vseh krščanskih narodih na Balkanskem polotoku nahajamo žene junakinje. Narodne pesmi pojo o hrabrih hajdukinjah.

SLOVENSKA KUHINJSKA ŠOLA V TRSTU. LEDA. TRST.

Pred nekoliko meseci sem čitala v „Edinosti“ poziv, naj se oglasio gospodje, ki bi hoteli jemati hrano v „Zavodu sv. Nikolaja“ ter s tem omogočiti šolo, v kateri bi se gojenke imenovanega zavoda učile kuhati.

Ne vem, koliko gospodov se je oglasilo, vsekako pa premalo, kajti o slovenski kuhinjski šoli v Trstu ni še danes ne duha ne sluha. In vendar bi bila taka šola potrebna za gojenke „zavoda sv. Nikolaja“, a koristna tudi za naše, izvečine neoženjene, mlade uradnike.

Kar se tiče potrebe glede služkinj, o tem pač ne treba izgubljati besed, kajti prepričana sem, da med cenjenimi čitateljicami in čitatelji ni nikogar, ki bi mi prišel z naravnost neverjetnim ugovorom, da bi potem naše služkinje zahtevale večjo plačo ter bi bile tržaške slovenske gospodinje le na škodi, ako se uresniči misel o kuhinjski šoli. Kdor bi se tega bal, imel bo še vedno na razpolago tudi takih deklet, ki ne znajo druga, nego priušati vodo, pomivati lonce, snažiti sobe in kar je drugih takih potrebnih „ved“. Zaradi samega sebe pa vendar ne more nihče hoteti, da bi zastal ves napredek naših deklet, ki imajo vendar tudi ta namen, da postanejo kdaj žene, čeprav ne uradnikov, marveč le delavcev, torej male gospodinje in — matere.

S tem ugovorom, ki sem ga slišala z neke strani, bavila sem se za to obširnejše,

da pokažem, kako „čudne“ nazore lahko najdemo v krogih naše „inteligencije“, — če se gre za žensko vprašanje.

Domišljam si, da tehtnega razloga proti kuhinjski šoli ne more podati nihče, razlogi pa, kakor je gornji, se obsojajo sami po sebi. Pač pa imamo razlogov dovolj za kuhinjsko šolo.

Koristi, ki bi iz iste izvirale za naša dekleta, sem že v kratkem omenila. Vprašanje glede plače, katerega se omenjeni nasprotnik kuhinjske šole tako boji, igra seveda tudi važno ulogo. A kakor sem že rekla, ne bo nihče nobene slovenske gospodinje silil, da vzame v službo izučeno kuharico, ako je ne potrebuje. Razven tega pa sem čula, da so dekleta iz „Zavoda“ bolj iskana v italijanskih in nemških rodbinah, nego pa v slovenskih (zakaj — to vedi sam Bog!) ter smemo biti z narodnogospodarskega stališča le veseli, ako naše služkinje pri tujcih več služijo, nego dosejajo, in pomnožijo narodno premoženje in blagostanje! Milijonarka pa menda tudi po kuhinjski šoli ne postane nobena gojenka „zavoda sv. Nikolaja!“

Kar se tiče gospodov, samcev, ki morajo sedaj obedovati in večerjati v dragih hotelih in restavracijah, pa tudi ni težko dokazati, da bi bilo i za njih ugodnejše, da imajo hrano v zasebni hiši, ali v našem slučaju v „zavodu“. Če druga ne, vsaj cenejšo hrano bi imeli ob isti, ako ne boljši kakovosti. Kajti prepričana sem, da bi „zavod sv. Nikolaja“ ne iskal druge koristi nego to, podati svojim gojenkam priliko, da se kaj nauče. Kuhinjska šola bi ne bila nikakšno spekulativno podjetje, ki bi gledalo na to, da izmozga iz svojih odjemalcev kolikor več dobička.

Glede kakovosti hrane pač ne treba omenjati, da bi stala kuhinja pod vodstvom večše in vestne voditeljice ter da se ne treba prestrašiti besede „šola“. Vsako eksperimentiranje s p. n. želodci je pač izključeno!